

УДК 378.016:364 (072)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-91-4-170-181>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗВО

В. М. Проскунін

ORCID 0000-0001-9763-8921

Т. В. Кондрашова

ORCID 0000-0003-0763-0403

Наукова розвідка продовжує цикл публікацій автора щодо особливостей навчальної діяльності в умовах реформування української освіти.

У статті подано методичні рекомендації до вивчення курсу «Історія соціальної роботи» для спеціальності «Соціальна робота» денної та заочної форм навчання у ЗВО України. Розкрито теоретичні та практичні аспекти вивчення названого курсу у вищій, подано практичні рекомендації до викладання навчального предмету, акцентовано увагу на основних аспектах під час вивчення «Історії соціальної роботи» на педагогічному факультеті Донбаського державного педагогічного університету.

Автором визначено мету, предмет, основні завдання курсу «Історія соціальної роботи». Науковцем зроблено моніторинг наявних думок щодо кваліфікаційних вимог до посади соціального працівника, положень чинного законодавства, де прописано ті чи ті аспекти діяльності соціального працівника.

Окреме місце в статті приділено питанням різних чинників, які так чи так впливають на роботу соціального педагога, зумовлюють зміни у мовах, у яких працюють такі фахівці, проблемах, що наявні в сучасній освіті, науці щодо цього напрямку.

У пропонуваному дослідженні автор, для прикладу, подає три види вправ, які можна використати під час проведення як поточних, так і контрольних занять. Названі завдання, передусім, спрямовані на розвиток мислення, формування ключових компетентностей (професійної, загальнокультурної, громадянської тощо). Усвідомлюючи те, що на сучасному етапі студенти, які в переважній більшості не мають зацікавлення до навчання, пізнання довкілля, живого спілкування, потребують іншого, виваженого, нестандартного підходу від педагога в процесі підготовки та викладання навчальних предметів.

Спираючись на власний досвід, аналіз основних надбань української та зарубіжної педагогіки як науки (так само соціальної

педагогіки, соціальної роботи), ученим розроблено завдання, які пройшли апробацію на педагогічному факультеті ЗВО.

***Ключові слова:** соціальна робота, соціальний педагог, методи, прийоми, засоби, освітня діяльність, кваліфікаційні вимоги.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Педагогічний університет XXI ст. – заклад вищої освіти, де формується професійно-компетентна людина, яка має достатні знання з багатьох галузей, зокрема з історії соціальної роботи.

Професійно-компетентна особистість насамперед усвідомлює необхідність обізнаності в тонкощах своєї майбутньої професійної діяльності, зокрема історії розвитку відповідної науки, у нашому випадку, історії соціальної роботи.

Саме тому надання освіти професійно-компетентнісної спрямованості вимагає вдосконалення процесу навчання у виші. Розв'язанню цієї проблеми сприяє вивчення навчальної дисципліни «Історія соціальної роботи».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Надбанням педагогіки XXI ст. є те, що в ній досліджено теоретико-методичні основи професійної підготовки соціальних педагогів, особливості професійної підготовки соціального педагога для роботи з певною категорією клієнтів (Т. Дмитренко, А. Лютої, Ю.Мацкевич, Л. Міщик, О. Платонова, В. Приходько, Л. Пундик, С. Харченко, Л. Яковлева та інші). У педагогіці розроблено базові положення щодо змісту професійної підготовки соціального педагога (О. Безпалько, Н. Бурая, Р. Вайнола, К. Дубровіна, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, А. Малько, С. Марченко, Г. Лактіонова, В. Поліщук) (Олійник, 2011, с.128).

Зокрема, «Ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, який має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи і надає соціальні послуги» (Про соціальні послуги, 2019).

Наразі в Україні Наказом №518 від 29.03.2017 р. Міністерства соціальної політики затверджено кваліфікаційні вимоги та кваліфікаційну характеристику до названої посади (Про затвердження випуску 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, 2017).

Зокрема, цим наказом передбачено, що робітник, який працює на посаді «соціальний працівник», повинен знати законодавство у сфері надання соціальних послуг; основи етики та професійного спілкування;

зміст, форми та порядок надання послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; методи і форми соціальної роботи зі спеціальними групами клієнтів; основи психології; основи медичних та гігієнічних знань; основи економіки, права та трудового законодавства, норми охорони праці та виробничої санітарії; діловодство.

На жаль, реальний стан професійної підготовки фахівців у галузі соціальної роботи свідчить про її низький рівень, що зумовлено й недостатнім рівнем забезпеченості спеціальною літературою, що дозволяє вирішувати проблеми клієнтів.

Актуальність статті зумовлена тим, що в ній подано конкретні поради щодо способів, методів, прийомів викладання курсу «Історія соціальної роботи» на педагогічному факультеті ЗВО.

Метою статті є визначення сутності та змісту курсу «Історія соціальної роботи» в освітній діяльності педагогічного факультету ЗВО та найоптимальніших методів викладання.

Мета зумовлює вирішення таких **завдань**:

- а) проаналізувати наявні думки щодо специфіки викладання курсу «Історія соціальної роботи»;
- б) визначити основні засоби, які забезпечують результативне викладання курсу у виші;
- в) подати можливі умови реалізації відповідних методичних заходів під час вивчення курсу «Історія соціальної роботи»;
- г) визначити способи вирішення проблеми зацікавленості до вивчення предмету студентами на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Історія соціальної роботи, як слушно зазначили В.А. Поліщук та О.І. Янкович, «як навчальна дисципліна вивчає ретроспективне становлення та розвиток систем соціального виховання людей усіх вікових груп та соціальної допомоги тим, хто її потребує, від найдавніших часів і до наших днів» (Поліщук та Янкович, 2009).

Історизм, логічний зв'язок, науковість – основні складові соціальної освіти та виховання.

Говорячи про ці принципи в умовах сьогодення, коли Україна опинилася епіцентром сумнозвісних подій на Сході України, деякі громадяни стали вимушеними переселенцями, інша категорія осіб, які постраждали внаслідок терористичних дій, втратила не лише рідну домівку, а й близьких чи рідних, виникла нагальна потреба по-іншому проаналізувати трансформацію соціальних процесів, об'єктивно оцінити чинники, що зумовили ці процеси. Вочевидь, першочерговим є і інший

підхід до підготовки спеціалістів-фахівців соціальної сфери, зокрема соціального працівника.

Предметом названого курсу у ЗВО України «є процес виникнення, становлення і розвитку основних соціально-педагогічних категорій (соціальне виховання, соціальна освіта, соціальна допомога, соціальна робота); соціально-педагогічних систем; концепцій і технологій соціальної роботи, а також унікального досвіду соціально-виховної практики та практики соціальної допомоги» (Поліщук та Янкович, 2009).

Наголосимо, що врахування набутого людством досвіду насамперед допоможе знайти шляхи оптимального залучення соціальних працівників до надання допомоги, так само й на території, де мешкають особи, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту.

Нові умови, у яких опинилася наша держава, ставлять перед соціальними працівниками й нові завдання. Ураховуючи це, сучасна наукова спільнота прагне знайти нові способи переходу до нової якості професійної діяльності соціального працівника.

Зрозумілим є те, що питання професійної підготовки фахівця цього спрямування повинно містити підготовку соціального працівника із сформованим спектром компетентностей, готовим до трансформації професійного досвіду в умовах змін, орієнтованих на вирішення соціальних проблем людей, так і здатних до реалізації науково-дослідної діяльності (Попович, 2000).

На нашу думку, слушною є необхідність використання матеріалів під час підготовки фахівців нестандартного, для вищої школи, характеру, що дозволяє на рівні асоціацій систематизувати одержані знання, змушує працювати мозок, викликає прагнення стати переможцем серед однолітків у групі, розв'язати першим складне завдання, що потребує логіки, знань тощо.

У своїй роботі ми застосовуємо різні види вправ, спеціально розроблені для студентів в умовах реформування освіти, де, насамперед, домінують різні компетентності. Наприклад, під час викладання курсу «Історія соціальної роботи» на педагогічному факультеті Донбаського державного педагогічного університету пропонуємо різні види вправ (див. таблиця 1, таблиця 2, рис. 1).

Завдання 1. Заповніть табличку прізвищами відомих Вам учених, наукові пошуки яких пов'язані з історією соціальної роботи (відповідно розміщуючи прізвища під фото тієї країни, громадянами якої є ці діячі).

Таблиця 1

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

Завдання 2. У поданих малюнках зашифровано прізвища відомих педагогів-новаторів сучасної соціально-педагогічної теорії і практики. Будь ласка, з'ясуйте, прізвища яких провідних учених асоціюються із зображеннями на світлинах.

Таблиця 2

Ілюстрація	Прізвище, ініціали
	

Завдання 3. Заповніть кросворд, відповідями, в яких є прізвища видатних постатей історії соціальної роботи.

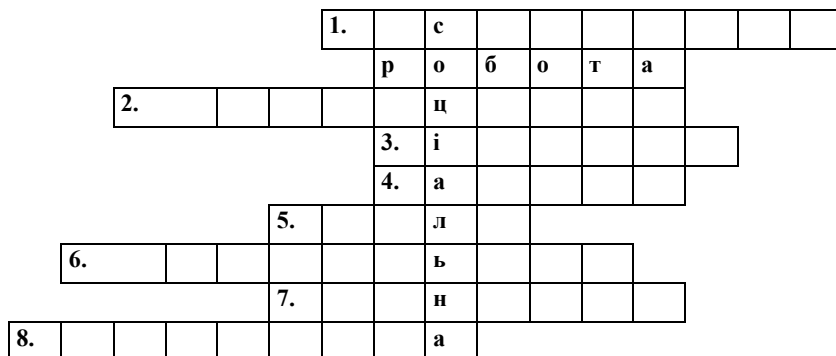

Рис. 1

1. Відомий педагог, який відзначився в історії соціальної роботи своїми соціально-педагогічними проектами.

2. Видатний педагог, церковний діяч, автор листів до пастви, де Великий Митрополит закликав до формування активного ставлення до життя, прищеплення рис християнського гуманізму.

3. Перші підходи до теоретичних аспектів соціальної роботи були розроблені цим науковцем (США).

4. Його вважають ученим, який започаткував соціальну педагогіку як окрему галузь знань, хоча загальновідомо, що термін «соціальна педагогіка» увів німець Дістервег.

5. Визначна постать, праці якого представляють гуманістичні ідеї педагогічних вчень епохи Відродження.

6. Класик педагогіки, у працях якого закладено принципи природовідповідності та культуровідповідності.

7. Видатний церковний діяч, автор карпаторуського букваря під назвою «Книжица читалная для начинающих».

8. Представник етико-гуманістичного напряму вітчизняного просвітництва.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, вивчення курсу «Історія педагогіки» сприяє можливості кращого засвоєння основних вимог до фаху соціального працівника та усвідомленню місця цієї науки в педагогіці XXI ст. Правильна організація навчальної діяльності (індивідуальний підхід до студентів, креативність педагога в процесі підготовки до викладання курсу, вибору методів та засобів навчання) – запорука підготовки висококваліфікованого випускника ЗВО, здатного до інтеграції, розвитку, конкурентоспроможного, прогресивного працівника, гідного члена суспільства.

Література

1. Олійник Г. М. Теоретичні засади професійної підготовки соціальних педагогів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2011. Вип. 21. С. 128–130.
2. Поліщук В.А., Янкович О.І. Лекції з «історії соціальної педагогіки / соціальної роботи. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/3758/114> (дата звернення: 20.08.2019).
3. Попович Г. М. Соціальна робота в Україні і за рубежом : навч.-метод. посіб. Ужгород : МПП «Гражда», 2000. 134 с.
4. Про затвердження випуску 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників : наказ Міністерства соціальної політики

України від 29.03.2017 р. №518. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0518739-17> (дата звернення: 23.07.2019).

5. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. №2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звернення: 23.07.2019).

References

1. Oliinyk, H. M. (2011). Teoretychni zasady profesiyanoi pidhotovky sotsial'nykh pedahohiv [Theoretical foundations of professional training of social educators]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, # 21, 128-130 (ukr).
2. Polishchuk, V. A., & Yankovych, O. I. *Leksii z "istorii sotsialnoi pedahohiky / sotsialnoi roboty"* [Lectures "History of social pedagogic / social work"]. Retrieved from <http://studentam.net.ua/content/view/3758/114> (date of appeal: 20.08.2019) (ukr).
3. Popovych, H. M. (2000). *Sotsialna robota v Ukraini i za rubezhem: navch.-metod. posibnyk* [Social work in Ukraine and abroad: tutorial]. Uzhghorod: MPP "Ghrzhda" (ukr).
4. *Pro zatverdzhennya vypusku 80 "Sotsialni posluhy" Dovidnyka kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesiy pratsivnykiv: nakaz Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrainy vid 29.03.2017 r. #518* [On Approval of Issue 80 "Social Services" Guide to Qualification Characteristics of Professionals] (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0518739-17/> (date of appeal: 23.07.2019) (ukr).
5. *Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. #2671-VIII* [About social services] (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (date of appeal: 23.07.2019) (ukr).

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К ПРЕПОДАВАНИЮ КУРСА «ИСТОРИЯ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ» ДЛЯ СТУДЕНТОВ ВУЗа

В. Н. Проскунин, Т. В. Кондрашова

Научное исследование продолжает цикл публикаций автора про особенности учебной деятельности в условиях реформирования украинского образования.

В статье поданы методические рекомендации к изучению курса «История социальной работы» для специальности «Социальная работа» дневной и заочной форм обучения в вузах Украины. Раскрыты теоретические и практические аспекты изучения названного курса в вузе, поданы практические рекомендации к преподаванию учебного предмета, акцентировано внимание на основных аспектах во время изучения «Истории социальной работы» на педагогическом факультете Донбасского государственного педагогического университета.

Автором определены цель, предмет, основные задания курса «История социальной работы». Ученым сделан мониторинг существующих мнений по поводу квалификационных требований к должности социального работника, положений

действующего законодательства, где прописаны те или иные аспекты деятельности социального работника.

Отдельное место в статье уделено вопросам разных факторов, которые так или иначе влияют на деятельность социального работника, на изменения в условиях работы таких специалистов, проблемы, существующие в современном образовании, науке в сфере социальной работы.

В предлагаемом исследовании автор для примера подает три вида упражнений, которые можно использовать во время проведения как текущих, так и контрольных занятий. Названные задания направлены на развитие мышления, формирование ключевых компетентностей (профессиональной, общекультурной, гражданской и др.), способствуют развитию заинтересованности к обучению у студентов, их познавательной активности, живому общению. Таким образом, такого рода задания соответствуют требованиям сегодняшнего дня и свидетельствуют о взвешенном, нестандартном подходе педагога к учебному процессу по подготовке социального педагога.

Ключевые слова: социальная работа, социальный педагог, методы, приемы, способы, образовательная деятельность, квалификационные требования.

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS FOR TEACHING THE COURSE "HISTORY OF SOCIAL WORK" FOR STUDENTS IN HIGHER EDUCATION

V. M. Proskunin, T. V. Kodrashova

The research extends the series of author's publications upon characteristics of teaching under the higher education reformation in Ukraine.

The article delivers methodological recommendations for the course "History of social work," in the area of specialization "Social work," for regular and distance forms of higher education in Ukraine. The author discusses its theoretical and practical aspects, provides practical recommendations for teaching, emphasizes its main aspects at the Pedagogical faculty of Donbass national pedagogical university.

The author defines the goal, subject and main tasks of the course "History of social work." The researcher has done the comprehensive monitoring of the contemporary qualification requirements to social workers, as well as legislative principles of their profession.

The article places special emphasis of various factors that influence the work of social pedagogues and explain the changes in its conditions; problems of modern education and this field in particular.

In terms of the current research, the author suggests three kinds of tasks that could be implemented in seminars and exams. First of all, these tasks are aimed for developing creative thinking and forming key competencies (professional, cultural, civic, etc.). Taking into account that the majority of contemporary students lack interest for studies, their environment and personal communication; academic staff requires alternative methods for their engagement.

On the basis of own professional experience, analysis of the central Ukrainian and international pedagogical knowledge, the researcher provides the tasks that were comprehensively pretested at the pedagogical faculty, proved the author's idea upon the exceptional necessity of individualized teaching approach, contemporary youth's high intelligence, students' competitiveness and broad perspectives, ability for transformation and self-development, especially during university studies.

Key words: *Social work, social pedagogy, methods, ways, means, education, qualification requirements.*

Проскунін Володимир Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та соціально-економічного розвитку, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: proskuninvn@ukr.net

Proskunin Volodymyr Mykolayovych – PhD in Education, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work, Social and Economic Development, State Higher Education Institution "Donbas National Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: proskuninvn@ukr.net

Кондрашова Тетяна Валеріївна – здобувач вищої освіти ступеня магістр, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: tanyakondrashova1997@gmail.com

Kodrashova Tetyana Valeryevna – Student of Higher Education degree of Master, State Higher Education Institution "Donbas national pedagogical university" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: tanyakondrashova1997@gmail.com